

ЗВІТ

Відділення історії та методології освіти, науки і техніки Академії наук Вищої освіти України за 2014 рік

Відділення історії та методології освіти, науки і техніки об'єднує 15 членів – докторів наук, професорів вищих навчальних закладів.

Безперечно, знайти об'єднуючий показник активності роботи Відділення дуже складно, оскільки різною є дослідницька база навчальних закладів, де працюють академіки, різною також є увага з боку державного фінансування дослідження різних напрямів, різною є міра застосування отриманих наукових результатів, одні з яких негайно впроваджуються у практику, інші мають фундаментальний зміст і тому отримують практичне втілення не скоро. Ось чому, наведена нижче послідовність подання результатів роботи Відділення не є однозначною.

Загалом, досягнення майже усіх членів Відділення достатньо презентабельні у мережі «Інтернет», де кожен з академіків Відділення має своє місце і де висвітлюється фаховий доробок кожного з них. В основному історики освіти, науки і техніки працюють в полі зору проблем означеної галузі знання.

Проблематика досліджень Відділення стосувалася у 2014 р., насамперед, найважливіших проблем загальної інвентаризації всього, що зроблено українськими істориками науки і техніки, особливо в галузі впровадження їхніх надбань у сферу української освіти: які курси і де читаються, які підручники та посібники вийшли у світ. Це дозволило виявити напрями, найменш забезпечені навчально-допоміжними розробками, і спрямувати на них посилену увагу.

Академік В.С. Савчук (м. Дніпропетровськ) у 2014 р.:

1. Виступав опонентом на захисті кандидатських і докторських дисертацій. Брав активну участь у діяльності двох спецрад з захисту кандидатських і докторських дисертацій.

2. Неодноразово був керівником секцій з історії науки і техніки на Всеукраїнських та регіональних конференціях. А також одним з організаторів традиційних березневих Шевченківських читань у Дніпропетровську.

3. Входив до складу Програмного комітету міжнародних читань «Дніпровська орбіта», присвячених М.К. Янгелю.

4. Надрукував низку статей в різноманітних вітчизняних фахових виданнях.

5. Являвся науковим керівником 4 аспірантів і одного докторанта.

6. Як головний редактор видання «Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки». Забезпечив у поточному році вихід в світ чергового номеру цього видання. На виконання нових вимог МОН України до фахових видань. Отримав

міжнародний номер ISSN для журналу, створено веб-сторінку журналу. До редколегії введені 4 відомих фахівця з-за кордону в галузі історії науки і техніки.

7. Продовжував керувати міжвузівським науковим семінаром з історії і філософії науки і техніки.

8. Читаю курс «Історія розвитку науки і техніки» на факультеті фізики, електроніки та комп'ютерних систем Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

9. На запрошення польської сторони увійшов до складу редколегії польського історичного журналу «Zoshiti istorychni».

10. Підтримує наукові зв'язки з Академією Яна Длугоша (Польща)

Академік О.Я. Пилипчук (м. Київ) керував науково-дослідною темою «Історія освіти, науки і техніки в напрямках, школах, іменах». Підготував 2 кандидатів наук. Брав участь у 4 вітчизняних конференціях. Головні напрями його наукових досліджень – транспортна екологія та історія науки і техніки. Оpubлікував 6 наукових статей. Голова спеціалізованої Вченої ради зі спеціальності «історія науки і техніки» - 07.00.07 в Державному економіко-технологічному університеті транспорту. Видавав збірник наукових праць «Історія науки і техніки» (Київ, ДЕГУТ- Вип.4 за 2014 рік) та «Альманах історичних досліджень» (м.Одеса). Член Президії АН ВО України та член Президії Міжнародної Академії наук безпеки життєдіяльності. Два рази виступав опонентом на захисті кандидатських дисертацій.

Академік В.В. Кислов (м. Київ) підготував та здав до видавництва монографію «Проблеми трансформаційного моделювання» та підручник «Електронне урядування». Оpubлікував 3 наукові статті. Для державних органів підготував аналітичні звіти: «Близький Схід: ситуації, загрози, перспективи» та «Трансформації політичної безпеки». Брав участь у 3-х міжнародних конференціях, 4-х – вітчизняних, 1 раз - на парламентських слуханнях та 6 разів у інших заходах.

Академік В.М. Гамалія (м. Київ) здійснювала таку діяльність:

1. Викладацька діяльність:

1. Протягом звітнього періоду згідно з навчальним навантаженням викладала наступні дисципліни:

«Вища освіта. Болонський процес» (магістерська програма);

«Історія України» (бакалаврська програма);

«Історія розвитку транспорту» (бакалаврська програма);

«Політологія» (бакалаврська програма);

«Історія української культури» (бакалаврська програма);

2. Було проведено відкриту лекцію 20 березня 2014 р. на тему «Історія метро – від першої ідеї до першої черги» з курсу «Історія розвитку транспорту» (I курс, групи МО та ЕП).

II. Науково-методична діяльність.

1. Були розроблені навчальні робочі програми та методичні матеріали з дисциплін:

- «Вища освіта. Болонський процес»;
- «Історія України»;
- «Історія розвитку транспорту»;
- «Основи педагогіки Вищої школи».

2. Виконувала обов'язки члена редколегії збірника наукових праць «Історія науки і техніки».

3. Виступала членом комісії з прийому кандидатського іспиту зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки у ДЕДУТ.

III. Науково-організаційна діяльність

1. Робота у складі спецрад К 26.280.02 (Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААНУ), Д 26.189.02 (Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва НАН України) та К 26.820.02 (ДЕДУТ)

2. Виступала у ролі офіційного опонента на захисті 3-х кандидатських дисертацій, представлених на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки:

3. Було надано наступні рецензії:

1) на монографію Рудої С. П. «Григорій Миколайович Мінх. 1835-1896». – К.: Інформ.-видав. центр Держкомстату України, 2012. – 262 с.;

2) на рукопис збірника навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Історія України» для студентів денної та заочної форм навчання (укладач: Куценко І. Г.);

3) *Гамалія В. М., Черевичний Г. С.* Крим в історії, культурі, етнонаціональній та глобальній політиці // Рецензія на книгу: Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях / Відп. ред. В.А. Смолій; упорядн. Г.В. Боряк. НАН України; Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 456 с. – Вісник НАН України.

Таким чином, за звітний період було надруковано: 1 монографію (у співавторстві), 1 навчальний посібник (головний редактор), 4 статті (2 – у фахових виданнях та 2 – у зарубіжних), 9 тез доповідей на конференціях (з них 6 – у міжнародних); надано 3 відгуки на дисертації у якості офіційного опонента; написано 3 рецензії, надано 1 експертний висновок щодо рукопису кандидатської дисертації.

Академік В.П. Гриффен (м. Київ) виконував роботу в галузі історії науки і техніки, пам'яткознавства та музеєзнавства. За звітний період:

1. Вийшли з друку 4 окремих видання:

- Гриффен Л.А. «Капітал» и капитализм / Леонид Гриффен. – Saarbrücken, Palmarium Academic Publishing, 2014. – 169 с.;

- Гриффен Л.А. Феномен техники. Техника как социальная система. – Saarbrucken, Palmarium Academic Publishing, 2013. – 260 с.;
 - Актуалізація науково-технічної спадщини в пам'яткоохоронній та музейній діяльності / під. заг. ред. Гриффена Л.О.; кол. авт.: Белікова Л.Л., Бойко М.І., Боротканич Н.П., Гриффен Л.О. [та ін.]. – К., Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014.–296 с
 - Пам'яткознавство: посібник / Л.О. Гриффен, О.М. Титова: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. – К., 2014. – 212 с.
2. В періодичних виданнях опубліковано 7 наукових праць.
 3. Підготовлений один кандидат наук.
 4. Проведено під науковим керівництвом Л. Гриффена дві конференції:
 - 10-а Всеукраїнська науково-практична конференція «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи» (м. Київ, 16-17 вересня 2014 р.);
 - 13-а Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання історії науки і техніки» (м. Коростень, 118 жовтня 2014 р.).
 5. Діяльність в якості:
 - заступника голови спеціалізованої вченої ради зі спеціальності 26.00.05 – Музеєзнавство. Пам'яткознавство;
 - члена Музейної ради при Міністерстві культури України;
 - голови наглядової ради музею «Київська фортеця»;
 - президента Асоціації працівників музеїв технічного профілю.

Був головою оргкомітету з проведення 12-ї Міжнародної конференції «Актуальні питання історії науки і техніки». Головний редактор журналу «Питання історії науки і техніки».

Академік В.П. Михайлюк (м. Луганськ). Організував і провів 2 наукові конференції. Під його керівництвом захистилися 1 докторські і 2 кандидатські дисертації. Опублікував 5 наукових статей. Створив кандидатську раду із захисту дисертацій за спеціальністю «Історія України».

Академік В.І. Тимченко (м. Київ) підготував і опублікував 3 наукові монографії. Підготував 1-го кандидата наук. Брав участь у 6-ти наукових конференціях. Неодноразово бував у закордонних відрядженнях.

Академік О.І. Барабаш (м. Київ) прорецензував дві кандидатські дисертації, підготував низку навчальних програм з фізики, написав 2 навчально-методичні посібники із проблем фізики та історії науки і техніки.

Академік С.П. Руда (м. Київ) опублікувала: *Статті:*

1. З історії агрономічного відділення у складі Київського політехнічного інституту // Мат-ли Міжнародного науково-практичного семінару, присвяченого 130-річчю виходу книги

професора В. В. Докучаєва «Російський чорнозем». – Київ, 19 грудня 2013 року. – С. 278-280.

2. Культурно-историческое значение учения Н. И. Вавилова о центрах происхождения культурных растений // Научные идеи Н. И. Вавилова в историческом контексте развития генетики XX века: Сб. статей. – М., 2013. – С. 217-224. (в соавт. с Гамалея Е. Н.)
3. Вивчення живої української мови студентами-натуралістами Київського політехнічного інституту // Мат-ли Другої Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук». – Дніпропетровськ, 29-30 листопада 2013. – С. 13-16 (разом з В. М. Гамалією).
4. Развитие учения о фитонцидах в Советском Союзе (50-70-е гг. XX ст.) // Российско-украинские связи в истории естествознания и техники: Сб. статей. – М., 2014. – С. 17-31. (в соавт. с В. Н. Гамалея)
5. Історія життя і творчості українського мікробіолога Л. Й. Рубенчика // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: Збірник наук. праць. – 2013. – № 68 (1041). – С. 157-162.
6. Становлення садово-паркового будівництва у Лівобрежній Україні // Конотопські читання. – Вип. V. Збірник публікацій за результатами Конотопських читань 2014 р. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2014. – С. 165-173. (з Гамалією К. М.).

Тези:

7. The first Russian woman-zoologist Sofia Perejaslavl'tseva // Abstracts of 6th International Conference of the European Society for the History of Science "Communication Science, Technology and Medicine". – Lisbon, Portugal. – 2014. – P. 80 (with V. Gamaliia).
8. Исследование токсинообразующих грибов микробиологами Украины в 30-40 гг. XX ст. // Успехи медицинской микологии. – 2014. – С. 406-407 (в соавт. с В. Н. Гамалея).
9. Professor Vladislav Rotert – initiator of the development of physical plant physiology in Ukraine // Historiae Scientiarum Baltica. – Abstracts of the XXVI International Baltic Conference of the History of Science. – Helsinki, 2014. – P. 43-44.
10. Development of medical Ethics by Medical Scientific Societies // Abstracts of 44th Congress of the International Society for the History of Medicine "The Great Silk Road & Medicine". – Tbilisi, 2014. – P. 55 (with V. Gamaliia).

Здано до друку:

Брошура: Життя, присвячене людям: до 160-річчя з дня народження Володимира Костянтиновича Високовича.

Статті:

11. Просвітницька діяльність українських природознавців // Зб. наук. праць «Історія науки і техніки» (з О. Ф. Коновцем)
12. Київський період діяльності Г. М. Мінха // Історія науки і техніки: Зб. наук. праць

Тези:

1. Description on the plague in fiction
Міжнародна конференція з науки та літератури
Афіни, Греція, 10-11 липня
2. Работы Н. Ф. Кащенко по выращиванию лекарственных растений.
Тезисы XXXV годичной конференции СПб. Отделения РНКИФНТ «Наука и техника в первую мировую войну», СПб., Россия
Участь студентів та викладачів Київського політехнічного інституту в подіях 1905 р.
13 Всеукраїнська конференція «Актуальні питання науки і техніки», 16-18 жовтня, Коростень, Україна
3. Харківське медичне товариство за часів воєнних випробувань (кінець XIX- початок XX ст.)
13 Міжнародна конференція «Охорона здоров'я на межі століть: до 100-річчя Першої світової війни», Гродно, Білорусь, 10 жовтня
4. Мікробіологи України в боротьбі за якість сільськогосподарської продукції (40-60 рр. XX ст.) (разом з В. М. Гамалією)
Міжнародна науково-практична конференція «Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації», Харків, 5-6 листопада.

Участь у конференціях:

1. Актуальні питання невідкладної хірургії (до 115-річчя від дня народження Б. А. Петрова) Москва, 19 лютого
2. VI Всеросійський конгрес з медичної мікології
Москва, 8-10 квітня
3. Конференція «Медицинская профессура СССР»
Москва, 23 мая 2014
4. Міжнародна конференція з науки та літератури
Афіни, Греція, 10-11 липня
5. Наука і технологія у європейській периферії
Міжнародна конференція Європейського товариства істориків науки
Лісабон, Португалія, 4-6 вересня
6. 44-й конгрес по истории медицины
Тбилиси, Грузия, 10-14 сентября
7. V Конотопські читання
Конотоп, Україна, 26 вересня
8. 13 Міжнародна конференція «Охорона здоров'я на межі століть: до 100-річчя Першої світової війни», Гродно, Білорусь, 10 жовтня
9. 13 Всеукраїнська конференція «Актуальні питання науки і техніки»

- Коростень, Україна, 16-18 жовтня
10. Міжнародна науково-практична конференція «Духовно-моральні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації», Харків, 5-6 листопада.
 11. Международный симпозиум «Актуальные вопросы истории медицины и здравоохранения»
Москва, 28 ноября
 12. XXXV годовичная конференция СПб. Отделение РНКИФНТ «Наука и техника в первую мировую войну»
СПб., 25-30 ноября

Висновки. Відділення історії та методології освіти, науки і техніки за звітний період завершило дослідження 3-х наукових тем і продовжило розробку ще 2 не менш важливих наукових проблем з історії науки і техніки. Результати цих досліджень активно впроваджувалися у навчально-виховний процес студентів та аспірантів. Це дозволило здійснювати підготовку кадрів найвищої кваліфікації та підвищувати світоглядну підготовку різних галузей знання. Більш масштабним і різноманітним став характер набуття контактів з науковими і навчальними організаціями в низці регіонів. Так, сьогодні, вже існують домовленості про науково-технічну і творчу співпрацю з низкою центрів з історії науки і техніки в Харкові, Одесі, в Тернополі. В кожному окремому випадку ведеться співпраця згідно узгодженої програми, до якої належить надання методичної і наукової допомоги у підготовці спеціалістів з історії науки і техніки, проведення наукових досліджень та конференцій.

Із Відділення виходять: академік Л.І. Сухотеріна (Одеса) та Л.Г. Полонський (м. Житомир) – за власним бажанням і поданням заяв.

Академік-секретар
Відділення історії та методології
освіти, науки і техніки АНВО України

О.Я. Пилипчук